

NOORTESEIRE EESTIS

Poliitikaülevaade 1/2010

Edgar Schlummer
Direktor
Eesti Noorsootöö Keskus

Hea lugeja!

Hoiad enda käes esimest noorteseire poliitikaülevaadet, mis seekord keskendub noorteseire ja noorte demograafilise olukorra tutvustusele. Järgnevates ülevaadetes keskendutakse noortega seonduvate probleemide põhjalikumale käsitlemisele.

Noorteseire on loodud teaduspõhise noortepoliitika rakendamise eesmärgil. Noorteseire arendamine toetub põhimõttelisele seisukohale, et noorsootöötajad, noorsootöö korraldajad ja teiste valdkondade esindajad peavad tundma noorte vajadusi ja ootusi ning tuginema otsuste tegemisel teadmistele noorte eluolust. Noorte parem tundmine on noortepoliitika ja noorsootöö üks alustaladest, mis mõjutab oluliselt otsuste tegemise mehhanismi. Iga otsuse langetamisel noorte elu puudutavas valdkonnas on üliolulise tähtsusega noortega konsulteerimine kõikidel tasanditel ja teemadel ning noorte eluolu, vajadusi, ootusi kirjeldavate andmete kogumine ja analüüsimine.

Järgmise kolme aasta jooksul arendatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteosakonna algatatud ja Eesti Noorsootöö Keskuse poolt elluviidava riikliku programmi „Noorsootöö kvaliteedi arendamine” toetusel laialdast noorte eluolu seiramist, mis annab põhjalikumalt teavet noortevaldkonna ja teiste noortepoliitika toimealade esindajatele noortest ja noortega seotud otsuste vajadusest.

Loodame, et leiate noorteseirest abi ja tuge oma tegevuste planeerimisel ja otsuste kujundamisel.

Head lugemist!

2010. a alustati Eestis kompaktse ja süsteemse noorte eluolu seire väljarendamisega. Noorteseire pakub järjepidevalt värsket informatsiooni erinevate noorte eluoluga seotud valdkondade kohta, võimaldades hinnata noorte olukorda, arvestada noori puudutavaid aspekte eri poliitikate väljatöötamisel ning hinnata poliitikamuudatuste võimalikke mõjusid.

Noorteseire alase info leiab seire kodulehelt:
www.entk.ee/noorteseire

NOORTESEIRE – mis, kellele ja milleks?

Mistahes valdkonnas otsuseid langetades on vajalik tugineda laiaulatuslikele teadmistele valdkonna olukorrast. Nii on see ka noortepoliitikas. Et hoida ja arendada meie noori, peame teadma, mida meie noored vajavad? Milline on noorte olukord teiste ühiskonnaliikmetega võrreldes? Millised probleemid ja väljakutsed meie noorte ees seisavad?

Lõimitud noortepoliitika rakendamiseks vajame kompaktselt ja süsteemset ülevaadet **noorte eluolu ja arengute kohta Eestis**. Selle informatsiooni pakkumine ongi noorteseire eesmärgiks. Noorteseire pakub järjepidevalt värsket informatsiooni erinevate noorte eluoluga seotud valdkondade kohta, võimaldades hinnata noorte olukorda, arvestada noori puudutavaid aspekte eri poliitikate väljatöötamisel ning hinnata poliitikamuudatuste võimalikke mõjusid.

Teadmistepõhine lähenemine noortepoliitikale ja noorsootööle pakub võimaluse hinnata Eesti noortepoliitikat ja noorsootöö kvaliteeti nii Eesti siseselt kohalikul ja riiklikul tasandil kui ka rahvusvahelises võrdluses.

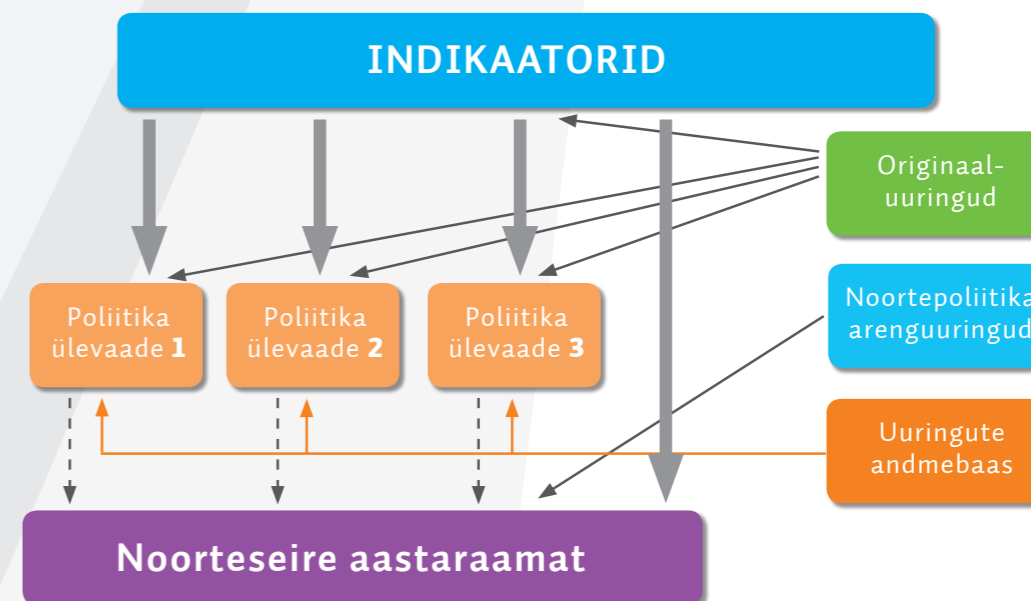
Noorteseire koosneb erinevatest üksteisega lõimitud **komponentidest** (vt Joonis 1):

- indikaatorid, mida järjepidevalt kogutakse ja uuendatakse (vt ka lk 4);
- noorte eluolu puudutavad uuringud ja analüüsid sh
 - Noorteseire aastaraamat (vt ka lk 5);
 - poliitikaülevaated (vt ka lk 5);
 - küsitlustel põhinevad originaaluuringud;
- Eestis teostatud noorte eluolu puudutavate uuringute andmebaas;
- noortepoliitika arengu-uuringud.

Seire komponentide omavahelise sidususe suurendamiseks ja probleemide selgemaks esiletõstmiseks keskendutakse noorteseires aasta lõikes ühe konkreetse probleemide kogumi käsitlemisele ja lahendamisele. Selleks määratletakse igal aastal **noorteseire aasta teema**, arvestades seejuures noorte eluolus olulisemaid probleeme, Eesti noortepoliitilisi eelistusi ning rahvusvahelistes suunisdokumentides kajastuvad soovitusi. Aasta teema võimaldab keskenduda ühele noorte eluolus tähelepanu pälvival valdkonnale, analüüsides spetsiifilise probleemi eri tahkusi ja vältides nii teema laialivalgust. See aitab ka paremini suunata nõ poliitilist agendat, kuna analüüsil põhinevad sõnumid ja soovitusel on fookuseeritud ühe probleemi lahendamisele. 2010.aastal on noorteseire aasta teemaks „**Noored ja tööturg**“, 2011. aastal keskendumine noorsootööle ja noorte ühiskondlikule aktiivsusele.

Noorteseire on **suunatud kõigile noortega tegelevatele isikutele**, kes vajavad oma töös teadmisi noorte olukorra, käitumise ja noortega seotud sotsiaalsete protsesside kohta. Seega hõlmab sihtrühm näiteks:

- riigikogu ja valitsuse liikmeid;
- riikliku tasandi poliitikakujundajad, otsustajad ja elluviijad;
- kohaliku omavalitsuse poliitika kujundajad, otsustajad ja elluviijad;
- noortega töötavaid spetsialiste;
- ühiskondlikult aktiivseid noori;
- teadlasi ja uurijaid, kelle uurimisteemad on seotud noortega.

Joonis 1. Noorte eluolu seiresüsteemi komponendid

Noorteseire veebileht

Noorteseire andmed on kõigile kasutajatele kättesaadavad noorteseire veebilehel:

www.entk.ee/noorteseire

Noorteseire **veebileht** pakub kasutajatele järgmisi võimalusi:

- otsida ja alla laadida noorte eluolu puudutavaid andmeid indikaatorite andmebaasist. Indikaatorid on noorte eluolus toimunud olulisi muutusi iseloomustavad näitajad. Indikaatorite andmebaas koondab noorte eluolu tähtsamaid näitajaid alates 2005. aastast. Näitajad on esitatud valitud lõigete osas (sugu, maakond jms). Kasutajal on võimalik andmeid alla laadida, näha andmetest graafilist kujutist ning võrrelda eri indikaatoreid omavahel.
- Lugeda ja alla laadida noorteseire aasta teemal välja antud analüüsi ja ülevaateid nagu Noorteseire aastaraamat või poliitikaülevaated. Samuti on võimalik tutvuda analüüsi tutvustavate ettekannete slaididega, temaatiliste arutelude ehk mõttehommikute kokkuvõtetega.

- Otsida vajalikke uuringuid ja analüüse Eesti noorte eluolu puuduvate uuringute andmebaasist. Andmebaasi koondatakse info Eestis valminud teadusuuringutest ja poliitikaanalüüsist, kõrgkoolides valminud noori puudutavatest magistri- ja doktoritöödest. Kasutajatel on võimalus teavitada valminud uuringust ka teisi seiresüsteemi kasutajaid.
- Avaldada oma arvamust noorte olukorra ja noorteseire toimimise kohta, soovitada uusi uuringuvaldkondi või tõstatada probleeme, mis vajaksid lahendust, teha ettepanekuid noorteseire tõhustamiseks.

Veebilehe uudisterubriigis kajastuvad viited olulisematele noorteseiret puudutavatele sündmustele ning valminud uuringutele.

Noorteseire indikaatorid

Noorte olukorra arengute kohta kogutakse infot noorteseire indikaatorite lõikes. Indikaatorid on defineeritud kui noorte olukorda iseloomustava nähtuse või protsessi kulgu iseloomustavad mõõdikud. Seega pakuvad indikaatorid võimalust kirjeldada lõimitud noortepoliitika toimimist ning hinnata soovitatavate eesmärkide saavutamise kulgu, sealhulgas:

- kirjeldada võrdlevalt (nii rahvusvaheliselt kui riigisiselt) noorte olukorda ja selle muutusi ajas;
- identifitseerida noorte eluolu valdkonnas olulisemaid väljakutseid;
- jälgida poliitika rakendamise protsessi lõimitud noortepoliitika eesmärkide saavutamiseks läbi viidud tegevuste lõikes;
- hinnata lõimitud poliitikate rakendamise mõjusid noori puudutavates valdkondades.

Indikaatorite valikul on järgitud kindlaid põhimõtteid.

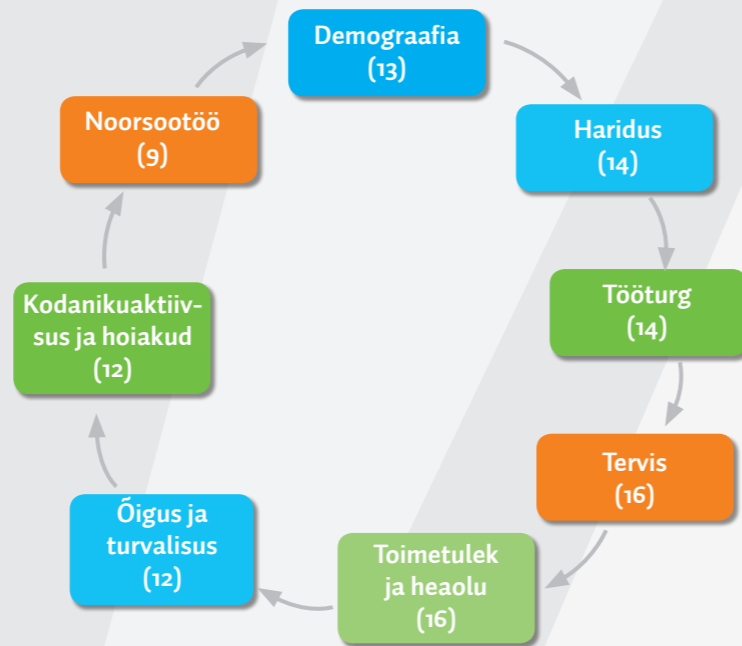
- Indikaatori **otsene seos poliitikaeesmärkidega**: indikaator võimaldab jälgida riiklikes arengukavades püstitatud eesmarke noorte kohta;
- Indikaatori **selgus, täpsus, asjakohasus**: valitud indikaator on parim mõõdik, mis kirjeldab jälgitavat probleemi/nähtust/tulemust ja sellel on üheselt mõistetav tähendus;
- Indikaatori **mõjutatavus** poliitikakujundajate poolt: näitajaga mõõdetavat protsessi peab olema võimalik poliitikameetmete kaudu mõjutada, kuid see ei tohi olla samas lihtsalt manipuleeritav.
- Indikaatori **usaldusväarsus**: näitaja tugineb usaldusväärsele allikale ja/või on usaldusväärsel moel kogutud;
- Indikaatori **ajakohasus**: andmeid kogutakse ja esitatakse regulaarselt, tagamaks värskete andmete olemasolu;
- Indikaatori **ajaline jälgitavus**: näitaja muutumist ja suunda on võimalik jälgida ajalises võrdluses;

- Indikaatori **jätkusuutlikkus**: tuginetakse võimalikult palju olemasolevatele andmeallikatele, et hoida kokku seire ülalpidamise kulusid ja vältida täiendavat administratiivset ja finantskoormust.

Kuigi üks indikaator ei pruugi üksikult võetuna täita eeltoodud põhimõtteid, võib indikaator osutada kõnekaks teiste indikaatorite kontekstis (nt. väärtused ja hoiakud ei ole küll seotud arengueesmärkidega, kuid loovad tausta mõistmaks mitmete protsesside kulgu nt. tervisekäitumine jms). Indikaatorite olulised trendid tuuakse välja Noorteseire aastaraamatus ning kvartaalsetes poliitikaülevaadetes.

Seire **indikaatorite andmeallikateks** on ühelt poolt Eesti ametlikes andmebaasides kogutavad andmed ning ka eri ametkondade poolt regulaarselt kogutav noori puudutatav statistika, teisalt andmevajadust täiendavad originaaluuringud.

2010. aastal hõlmab noorteseire järgmisi indikaatoreid:

Joonis 2. Indikaatorite valdkonnad ja indikaatorite arv valdkonnas

Noorteseire aastaraamat ja poliitikaülevaated noorteseire osana

Noorteseire olulisteks osadeks on noorteseire aastaraamat ning kord kolme kuu jooksul ilmuvad temaatilised poliitikaülevaated. **Noorteseire aastaraamat** on seiresüsteemi osadest kõige analüütilisem ja põhjalikum väljaanne, mis peegeldab aasta lõikes noorte eluolu toimunud olulisemaid muutusi ja loob aluse teaduspõhiseks poliitikakujunduseks konkreetsetes noorte eluolu puudutavates valdkondades. Noorteseire aastaraamat ilmub kord aastas aprillis.

Noorteseire aastaraamat koosneb kahest olulisest osast. **Esimeses osas** esitatakse **analüütiline ülevaade** Eesti noorte eluolus toimunud muutustest viimase aasta jooksul.

Aastaraamatu **teine osa** on pühendatud **aasta teema süvaanalüüsile**. Analüüsi käigus lahatakse aasta teemaga seonduvaid probleeme, tuginedes nii indikaatorite taseme muutustele, poliitikaülevaadete ja nendega seotud arutelude tulemustele ning aasta jooksul läbi viidud originaaluuringutele. Lisaks tuuakse aastaraamatus välja teemaga seotud mõisted ja nendevahelised seosed ning esitatakse ülevaade rahvusvahelisest kogemusest aasta teemaga seotud probleemide lahendamisel. Teine osa lõppeb kokkuvõtivate järelduste ja poliitikasoovitustega, mis on abiks otsustajatele edasiste poliitikasammude kujundamisel.

Kvartaalne poliitikaülevaade on kolmel korral aastas välja antav ühe noortevaldkonna teema põhjalikum ülevaade aasta teema raames, käsitledes antud teemat erinevate aspektide ja indikaatorite lõikes. Poliitikaülevaadetes antakse ülevaade valitud teema lõikes võimalikest probleemidest ja nende tekkepõhjustest, tuuakse välja valdkondlikud seosed ja rahvusvaheline kogemus ning pakutakse välja võimalikud alternatiivsed lahendusvariandid, võttes arvesse lahenduste võimalikku mõju-ulatust.

Poliitikaülevaated on mõeldud ennekõike aluseks laiemale diskussioonile. Seetõttu korraldatakse poliitikaülevaate teemal avalikke arutelusid ehk mõttehommikuid. Mõttehommik on noorteseire kasutajatele suunatud seminar, kus vahetatakse mõtteid poliitikaülevaadetes esitatud teemal ning tehase ettepanekuid ning soovitusi probleemide lahendamiseks. Mõttehommikuid korraldatakse Eesti eri paigus, et tagada võimalus eri piirkonna sihtrühmade osalemiseks.

Rahvusvahelised noorteseire kogemused

Noorteseire alaseid tegevusi viiakse läbi väga paljudes riikides, kuid need lähenemised on olnud väga eripalgelised ja mitmekesised. Järgnevas tabelis on toodud Eesti süsteem võrdluses nende riikide (Rootsi, Holland, Uus-Meremaa) praktikaga, kus noorteseire toimimist on toodud eeskujuks teistele riikidele (Tabel 1).

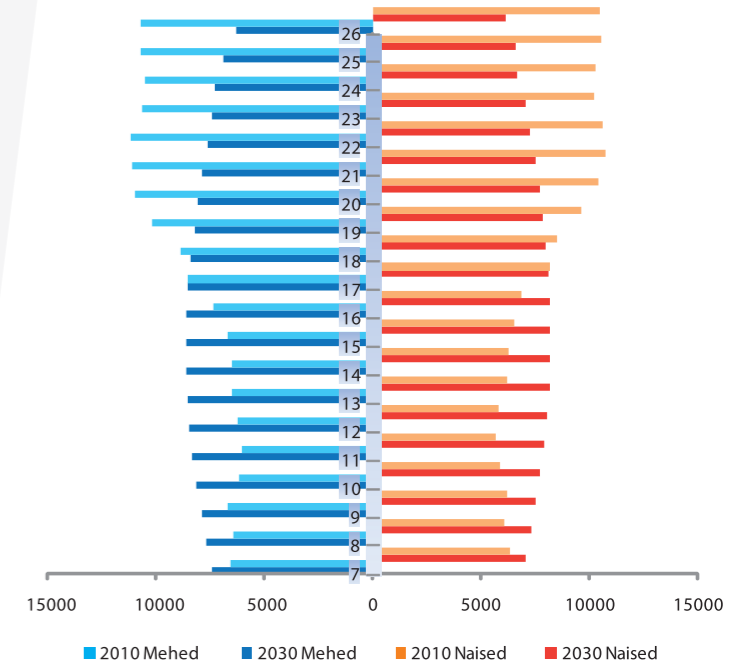
Riik	Teostaja	Tellijaja	Rahastaja	Seiresüsteemi põhikomponendid	Indikaatorid/Valdkonnad	Veebileht
Eesti	SA Poliitikauuringute Keskus PRAXIS ja OÜ CapitalNet	Eesti Noorsootöö Keskus	Haridus- ja Teadusministeerium	Kirjeldav ja analüütiline info, sh uuringud ja analüüsid (noorteseire aastaraamat, kvartaalsed poliitikaülevaated, originaaluuringud); noorte eluolu uuringute andmebaas; noortepoliitika arenguuringud	102/8	www.entk.ee/noorteseire
Rootsi	Valitsusorganisatsioon the National Board for Youth Affairs (NBYA)	Rootsi Valitsus	Rootsi Valitsus	Kirjeldav ja analüütiline info, sh indikaatorite analüüsile põhinev raport (Youth Today); süva-analüüsid (Focus-reports); riiklik noorteuuring ning uuringu/konsultatsioon omavalitsustele kohalike arengute jälgimiseks (the Local Follow-Up of Youth Policy – LUPP)	85/5	http://www.ungdomsstyrelsen.se/english_main/0,2693,,00.html
Holland	Hollandi Statistikaamet (Statistics Netherlands)	The Ministry for Youth and Families	The Ministry for Youth and Families	Kirjeldav ja analüütiline info riiklikul, regionaalsel (provincial) ja kohalikul (municipal) tasandil. Süsteem hõlmab kvartaalseid ülevaateid, publikatsioone ja raporteid	67/5	http://jeugdmonitor.cbs.nl/en-GB/menu/home/default.htm
Uus-Meremaa	The Ministry of Youth Development	The Ministry of Youth Development	The Ministry of Youth Development	Pigem kirjeldav kui analüütiline. Riikliku ja regionaalse tasandi statistika ja andmed	42/9	http://www.youthstats.myd.govt.nz/overview/index.html

Tabel 1. Lühiülevaade noorte eluolu seiresüsteemidest valitud riikides 2010. a. seisuga

Demograafiline lühiülevaade noortest

Eestis elas 2010. a. 1. jaanuari seisuga 330 155 noort. Noorsootöö seaduse §2 kohaselt loetakse Eestis nooreks 7-26-aastaseid isikuid. Noori mehi elab Eestis käesoleval aastal pisut rohkem kui naisi (vastavalt 168 899 ja 161256). Pisut üle viiendiku 7-26-aastastest on vanuses 7-12-aastat (22,4%), 13-19-aastaseid teismelised moodustavad noortest pisut üle kolmandiku (32,4%) ning ligi pooled (45,2%) noortest on 20-26-aastased.

Noorte arvu osas prognoositakse lähimate aastakümnete jooksul märgatavat langust (Joonis 3). Eesti Statistikaameti prognoosi kohaselt kahaneb noorte arv praeguselt 330 155-lt (2010. a.) 2030. aastaks 310 041-le, kusjuures noorte meeste osakaal jääb endiselt pisut kõrgemaks võrreldes noorte naistega. Lähikümnendite jooksul muutub erinevate vanuserühmade osakaal noorte hulgas, mille põhjal teismeliste osakaal suureneb veidi ning kõige vanema noorterühma osakaal ähneb oluliselt võrreldes praegusega. 2030. a. on noorte seas kõige enam teismelisi (13-19-aastaseid) (37,5%), 7-12-aastaseid ning 20-26-aastased moodustavad sarnase osakaalu (vastavalt 30,2% ja 32,4%).

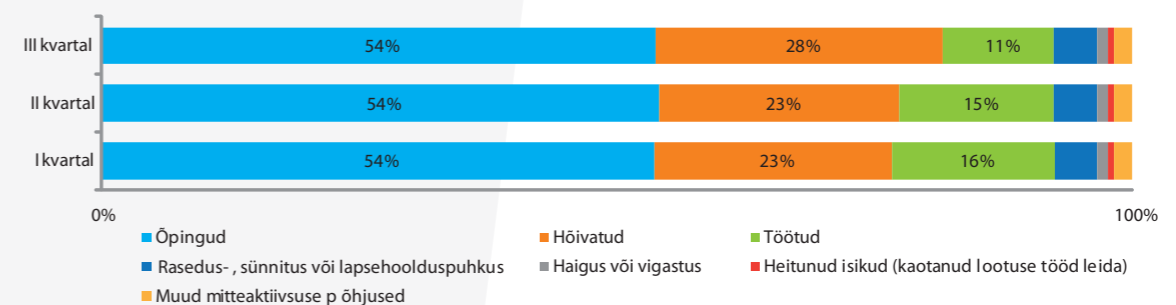

Allikas: Eesti Statistikaamet, 2010

Joonis 3. 7-26-aastased eesti noored rahvastikupüramiidina 2010. a. ja prognoosina 2030. a.

Missugune on noorte seisund ühiskonnas?

2010. a. tegeleb üle poolte Eesti noortest (54%) õpingutega. Tööga on hõivatud² ca neljandik kõikidest noortest, kusjuures tööga hõivatute hulk on pisut suurenenud kolmandas kvartalis (28% kõikidest noortest) võrreldes eelneva kahe kvartaliga (23% kõikidest noortest). Noorte töötus käesoleval aastal on näidanud mõningast langustendentsi, ulatudes 2010. a. esimeses kvartalis 16%-ni ning kahanedes III kvartalis 11%-ni. Lisaks õpingutele on noorte seas mitteaktiivsuse põhjuseks rasedus-, sünnitus- või lapsehoolduspuhkus (4%); haigus või vigastus (1%); heitunud isikuid³ (1%) ning muud põhjused (2%), sealhulgas ajateenistus.

Allikas: Eesti Statistikaamet, 2010

Joonis 4. Noorte seisund ühiskonnas

¹ Antud prognoosis on kasutatud Eesti Statistikaameti 2. variandi eeldusi, mille eelduseks on, et rändesaldo on negatiivne kuni 2013. aastani ja muutub siis positiivseks. 2016. aastal on rändesaldo veidi üle 3000, hakkab seejärel aeglaselt vähenema ning alates 2026. aastast on sisse- ja väljaränne tasakaalus.

² Tööga hõivatud on isik, kes töötab ja saab oma töö eest tasu kas palgatöötajana, ettevõtjana või vabakutselisena. Samuti see, kes töötab otsese tasuta pereettevõttes või oma talus või ajutiselt ei tööta (Eesti Statistikaamet, 2010)

³ Heitunu on mittetöötav isik, kes sooviks töötada ja oleks valmis töö olemasolu korral ka kohe tööle asuma, kuid ei otsi aktiivselt tööd, sest on kaotanud lootuse seda leida. (Eesti Statistikaamet, 2010)

⁴ Mitteaktiivsuse põhjuste proportsioonid tuginevad 2009. a. lõpu statistikale, teised andmed põhinevad 2010. a. statistikal. Mitteaktiivsuse põhjuste väljatoomisel on seega arvestatud 2009. a. proportsioonidega.

Noorteseire korraldus: tellija, teostajad ja eksperdid

Seiresüsteemi arendamine ja rakendamine viiakse läbi Haridus- ja Teadusministeeriumi noortesakonna algatatud Euroopa Sotsiaalfondi kaasrahastatava riikliku programmi „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“ raames. Seiresüsteemi arendamise ja rakendamisega seotud tegevusi suunab programmi elluviija Eesti Noorsootöö Keskus.

Seiresüsteemi arendatakse ja rakendatakse koostöös SA-ga Poliitikauuringute Keskus PRAXIS. Seiresüsteemi tehnilise toe arenduse ja halduse eest vastutab OÜ CapitalNet.

Kontakt

Katrin Pihor
projektijuht
PRAXISe hindamis-
ekspert-projektijuht
katrin.pihor@praxis.ee

Marti Taru
uurimisekspert
TLÜ RASI teadur
marti@iiss.ee

Piret Talur
noorsootöö ekspert
piret@persona.ee

Marko Lehes
IT ekspert
CapitalNet OÜ
juhatuse liige
marko@capitalnet.ee

Eve Mägi
hariduspoliitika
ekspert
PRAXISe analüütik
eve.magi@praxis.ee

Laura Kirss
poliitikaanalüüsi
ekspert
PRAXISe analüütik
laura.kirss@praxis.ee

SA Poliitikauuringute Keskus Praxis on sõltumatu mittetulunduslik mõttekoda, mille eesmärgiks on toetada analüüsile, uuringutele ning osalusdemokraatia põhimõtetele rajatud poliitika kujundamise protsessi. Meie sooviks on analüüsida Eesti sotsiaal-, majandus- ja avaliku sektori poliitikaid, juhtida tähelepanu alternatiivsetele valikutele ja innustada avalikku arutelu.

Eesti Noorsootöö Keskus on Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatav riiklik noorsootöö asutus, mille põhieesmärk on noorsootöö suunamine ja korraldamine riikliku noortepoliitika raames.

NOORTESEIRE UUDISED

Kutsume Teid osalema ja kaasa rääkima esimesel noorteseiret tutvustaval mõttehommikul **20. jaanuaril 2011. a.**

Täpsem info: www.entk.ee/noorteseire